

Az erdélyi magyarság politikai szervezete.

I.

Az erdélyi magyarságnak, mint nemzeti alapon álló népi kisebbségnek egyetlen, egységesen kiépített politikai szervezete az Országos Magyar Párt.

II.

Az Országos Magyar Párt 1922. dec. 28-án alakult meg Kolozsvárt *Jósika Sámuel* báró elnöklete alatt.

Az impériumváltás első két évében az erdélyi magyarság teljes politikai passzivitást tanusított. Oka ennek egyfelől államjogi helyzetének bizonytalansága és tisztázatlansága, másfelől pedig elemi emberi szabadságainak súlyos és általános korlátozása volt.

Az államjogi helyzetet eldöntötte a trianoni békeszerződés, melyet a felek 1920. jun. 4-én irtak alá. Az erdélyi magyarság számára mind a nemzetközi jog szempontjából, mind erkölcsi szempontokból ez az egyezmény kötelezővé azonban csak azután vált, hogy a magyar nemzetgyűlés azt törvénybe iktatta és 1921. jul. 26-ával életbeléptette.¹⁾

Ezzel megnyílt az ut az állampolgári köteleességek kikényszerített teljesítése után az állampolgári jogok követelése felé is. Törvényen kívüli állapota, elsősorban az a körülmény sürgette ezt, hogy a magyarság az új választói névjegyzékekben célzatos intézkedések következtében igen hiányosan szerepelt. Ez a helyzet azonban a politikai küzdelmet rendkívül meg is nehezítette.

Az első lépés ebbe az irányba 1921. jan. 9-én Kolozsvárt történt, hol erdélyi magyar vezetők nagy számban összegyűltek és kimondták a magyarság megszervezésének időszerü-

¹⁾ *Románia* a szenátus 1920. aug. 17-iki, a képviselőkamara 1920. aug. 26-iki ülésén elfogadott, az 1920. aug. 30-án kelt 3.702. sz. kir. dekrétummal a Monitorul Oficial 1920. szept. 21-iki, 136. számában kihirdetett és ugyanekkor életbeléptett törvénnyel ratifikálta.

ségét. Formaként a Magyar Szövetséget választották, olyan alakulatot tehát, mely alkalmas legyen a magyarság minden rétegének felölelésére.

Ezzel a törekvéssel szemben állott a másik irányzat, mely a magyarságot politikai pártok keretében kívánta megszervezni. Ebbe az irányba viszont az első lépés 1921. jun. 5-én Bánffyhunyadon történt, amikor kimondták a Magyar Néppárt megalakulását. Ez az alakulás azonban csak a kalotaszegi magyarság megnyilatkozása volt.

Általánossá az erdélyi magyarság szervezkedési és cselekvő akarata a M. Sz. megalakításával vált, ami 1921. jul. hó 6-án Kolozsvárt, a ref. teológia disztermében ment végbe. A M. Sz. elnöke *Jósika Sámuel* báró, titkára pedig *Kós Károly* lett, ki a kalotaszegi megmozdulás kezdeményezője volt.

A M. Sz. lényegét az a gondolat szolgáltatta, hogy a nemzetközi szerződések, – nevezetesen a Szövetséges és Társult Főhatalmak és Románia között Párisban 1919. dec. hó 9-én megkötött egyezmény, – a nemzeti kisebbségek közjogi fogalmát teremtették meg és ezért a kisebbségeknek meg van a joguk arra, hogy közéleti szervezetüket a nemzeti összetartozás alapján alkossák meg.

Románia kormányai ezt az álláspontot nem fogadták el, ami másféléves huza-vona, betiltások, záralávételek, rendőrhatósági eljárások, majd újbóli engedélyezések után végül is – 1922. okt. havában a M. Sz. végleges feloszlásához vezetett.

A M. Sz. tervének zátonyrajutása kedvezett annak az irányzatnak, mely különböző pártok keretében akarta a magyar szervezkedést látni.

Ennek a helyzetnek volt a következménye az, hogy a bánffyhunyadi kezdeményezés, melynek továbbvitele a M. Sz. megalakulásával megállt, immár országossá kívánt lenni, aminek a Magyar Néppárt 1922. jan. 15-én Kolozsvárt tartott országos alakuló gyűlésén adtak kifejezést.

Ennek a lépésnek volt a következménye, hogy az egységes szervezkedés hívei is Magyar Nemzeti Párt elnevezés alatt megalkották a maguk pártszervezetüket, ami 1922. febr. 12-én Kolozsvárt történt meg. Ennek az alakulatnak elnöke *Ferencz József* unitárius püspök, titkára pedig *dr. Székely Endre* lett.

A M. Sz. feloszlásának pillanatában tehát két politikai pártnak keretei állottak készen az erdélyi magyarság politikai megszervezésére.

Az a gondolat azonban, hogy az új európai rend, a kisebbségvédő nemzetközi szerződések s mindezek felett a világháború folyamán megszületett korszellem az élet valóságában megteremtették a kisebbségi nemzetek fogalmát, ha

azt Románia kormányai nem is akarják elismerni, – rövid idő alatt megérlelte az erdélyi magyar polgári társadalom minden rétegében azt az elhatározást, hogy nemzeti egységének – ha másként nincs reá lehetőség, – egyetlen politikai pártba való tömörüléssel ad kifejezést.

Ez a gondolat vált valósággá 1922. dec. 28-án az Országos Magyar Párt megalakulásával, melybe mind a Magyar Néppárt, mind a Magyar Nemzeti Párt beolvadt. Elnök *Jósika Sámuel* báró, ügyv. alelnök *dr. Haller Gusztáv*, titkár *dr. Naláczy István* lettek.

Báró Jósika Sámuel halála után, mely 1923. június 3-án következett be, *Ugron István* vette át a párt vezetését ideiglenes elnöki minőségben.

Az elnöki szék végleges betöltésére 1924. december 14-én a brassói nagygyűlésen került sor. Elnökké *Ugron István* választották meg egyhangúlag. A másik elnökjelölt *dr. Bernády György* közvetlenül a választás előtt nyílt levélben bejelentette visszalépését. Alelnökökké: *Sándor József*, *dr. Grandpierre Emil*, *dr. gróf Bethlen György* és *dr. Jakabffy Elemér* választották meg.

1926. április 1-én *Ugron István* lemondott az elnökségről. A párt vezetését helyettes elnöki megbizatással *dr. gr. Bethlen György* vette át, kit 1926. október 10-én a gyergyószentmiklósi nagygyűlés egyhangulag az elnöki székbe emelt. Alelnökök lettek: *Sándor József*, *dr. Inczedy-Joksmán Ödön*, *dr. Jakabffy Elemér* és *gr. Teleki Arctur*.

Az udvarhelyi nagygyűlésen, mely 1928. október 14-én folyt le, az elnökség összetételében változás nem történt.

III.

Az egységes Magyar Párt megalakulása óta eltelt nyolc esztendő arról tesz tanuságot, hogy az erdélyi magyar polgári társadalom – minden újabb pártalakítási kísérlettel szemben is – ehhez az alapgondolathoz következetesen ragaszkodik. Az egységes Magyar Párt formájában tehát mindenekelőtt s minden egyéb szempont felett nemzeti egységét, annak töretlen folytonosságát kívánja fenntartani, addig is, míg nem lesz mód arra, hogy az kifejezetten, közjogi formában jelentkezessék.

Legrövidebben összefoglalva ez az Országos Magyar Párt programja, mely minden politikai állásfoglalását közvetve vagy közvetlenül irányítja.

IV.

Az erdélyi magyar nemzeti kisebbség első közéleti szervezetét a Magyar Szövetség szabályzata tervezte meg, mely

azonban kormányhatósági jóváhagyás híján nem léphetett életbe.

A politikai párt keretében való nemzeti szervezkedés azzal az egyetlen előnnyel járt, hogy a dolog természete szerint a szervezkedés e formájához kormányhatósági engedély nem volt szükséges.

Ezzel a lehetőséggel élve az Országos Magyar Párt alakuló nagygyűlése Kolozsvárt 1922. dec. 28-án megalkotta első szervezeti szabályzatát, melyet 1924. dec. 14-én a brassói nagygyűlés módosított, míg 1928. okt. 14-én a székelyudvarhelyi nagygyűlés mai formájába öntött. Ennek a ma érvényben levő szervezeti szabályzatnak lényege a következő:

Az Országos Magyar Párt tagjának tekint külön felvétel nélkül is minden 20. évét betöltött román állampolgárt, ki akár származásánál, akár születésénél, akár anyanyelvénél vagy műveltségénél fogva magát magyarnak vallja. A párt központja Kolozsvár, működése kiterjed egész Romániára.

Szervezete a községi tagozatokon alapszik, melyeknek a szomszédságokon kell felépülniök. A községi tagozatok alakítják meg a vármegyei tagozatot és ezek a párt legfőbb határozó szervét: a nagygyűlést.

Municipiumokban a községi tagozat helyét a kerületi, a vármegyeiét a törvényhatósági városi tagozat foglalja el.

A községi tagozatok szervei: a) szomszédság; b) népiroda; c) gazdasági bizottság; d) közművelődési bizottság; e) közgyűlés; f) intézőbizottság; g) elnökség.

A községi tagozat legfőbb szerve a közgyűlés, melyen minden tag részt vehet. Az egy vármegye területén fekvő községi tagozatok alkotják a vármegyei tagozatot, melynek szervei: a közgyűlés, az intézőbizottság és az elnökség.

A vármegyei tagozatnak legfőbb szerve szintén a közgyűlés, melyre minden községi (városi) tagozat annyi képviselőt küld ki, ahányszor 200 magyar lélek a községben él, de legalább egyet a legkisebb község is.

A vármegyei tagozat a különböző célokat szolgáló szakosztályokban munkálkodik.

Ugyane módra szervezkedik a municipiumok magyar lakossága.

A vármegyék és a területükön fekvő municipiumok megszervezett magyarságának együttműködésére 24 tagu közös választmányt kell alakítani, melybe mindkét tagozat 12–12 tagot jelöl ki.

Az Országos Magyar Párt legfőbb képviselete az *országos nagygyűlés*, melynek tagjait a vármegyei és municipiális tagozatok küldöttei alkotják. Területükön lakó minden 5000 magyar lélek után egy-egy tag küldésére van joguk.

Rendes nagygyűlést kétévenként egyszer kell tartani. Rendkívüli nagygyűlést az intézőbizottság határozata alapján, vagy legalább négy megyei tagozat kérésére kell összehívni. Ez utóbbinak helye csak Kolozsvár lehet.

A nagygyűlés négy évre 50 tagu intézőbizottságot választ, melynek hivatalból tagjai a központi tisztikar, a törvényhozás magyarpárti tagjai és a megyei, valamint a törvényhatósági tagozatok elnökei. Az intézőbizottság két nagygyűlés között teljhatalommal, de teljes felelősség mellett intézi a párt ügyeit; megválasztja az elnöki tanács tagjait, valamint a főtitkárt. Ülései zártak, szigorúan bizalmas jellegűek.

Az elnöki tanács az intézőbizottság határozatait készíti elő és hajtja végre.

A Magyar Párt programjával megválasztott szenátorok és képviselők

alkotják a *parlamentari csoportot*, melynek tagjai még jelöltetésük előtt tartoznak írásban kijelenteni, hogy alávetik magukat a párt programjának, szabályainak, valamint határozatainak.

A szakosztályok hivatása a magyarság életviszonyainak ágazatok szerint való szakszerű figyelése, ennek alapján szakvélemények adása.

A párt összes testületei választásait szótöbbséggel ejtik meg és határozataikat is így hozzák.

A tagok kizárása két foku fegyelmi bizottság határozatai alapján történik.

A párt szervezeteit a megyei és municipiális tagozatok arányos hozzájárulásai tartják fenn, melyeket az intézőbizottság állapít meg.

V.

A politikai aktivitás

Az új román állam első két általános választásán, melyek 1919. nov. 2–8-án Vaida Voevod Sándor kormánya és 1920. jun. 3–7-én Averescu tábornok kormánya alatt folytak le, az erdélyi magyar nemzeti kisebbség nem vett részt.

Három évi teljes politikai passzivitás után, melyet egyes magánvállalkozók kísérletei nem tudtak megtörni, a politikai aktivitást 1922. febr. 5-én Kolozsvárt értekezlet mondotta ki, melyen mind a Magyar Szövetség, mind a Magyar Néppárt vezetősége részt vett.

A lökést erre Brătianu Jonel kormányraléptével elrendelt – harmadik – általános választás adta meg. A magyarság választási küzdelmének irányítására az értekezleten megjelentek, számszerint huszonheten, vezérlő-bizottsággá alakultak. Ebben az akkor éppen alakulófélben levő Magyar Nemzeti Párt képviselői számára is tartottak fenn helyeket.

A Magyar Szövetség s a két párt együttműködésének elméleti elgondolása ugyanis az volt, hogy a Szövetség a pártok külön programjai felett az egységes magyar nemzeti programot képviseli, közöttük pedig az egyensúlyozás és kiegyenlítés szerepét tölti be.

A választások a parlamentárizmus életében példátlan törvénytelenések és páratlan erőszakosságok jegyében 1922. március 6–10. között folytak le.

38 magyar képviselőjelölt közül 34-nek jelölését cinikus indoklásokkal, sokszor azonban még anélkül is visszautasították. A magyar választóknak így csak négy kerületben volt módjuk saját jelöltjükre szavazni. Ezek közül az általános választásokon egyedül *dr. Bernády György* jutott mandátumhoz Nyárádszeredán, a lemondások folytán megürült kerületek közül pedig Sepsiszentgyörgyön *Sándor József* és Aradon *dr. Zima Tibor*.

Mindenben hasonlatosak voltak ehhez a szenátusi választások, melyekben választási harc útján egyedül *Pál István*

dr. apátplébánost engedték a törvényhozásba Udvarhely megyében. *Fülöp Béla* dr. ügyvéd Temesvárt helyi választási egyezség útján kapott mandátumot. *Jósika Sámuel* bárót pedig csak utóbb időközi választáson választhatta meg Csikvármegye népe a szenátusba.

Jósika Sámuel báró elhalálása miatt, mely 1923. jun. 3-án következett be Kolozsvárt, a csiki kerületben időközi választásra került a sor. Az erőszak rendszere azonban nem változott meg s a mandátumot *Görög Joachim* gyergyószentmiklósi plébánossal szemben magyar nevű magánvállalkozónak juttatta, majd ennek halála után 1925. ápr. havában *Gyárfás Elemérrel* szemben román jelöltnek.

Az erdélyi magyarság teljes választási legázolására nyilvánvalóan azért volt szükség, hogy Brătianu Jonel pártjának egyfelől meg legyen az alkotmányozó nemzetgyűlésen az alaptörvények meghozatalához szükséges kétharmad többsége, másfelől pedig, hogy ez az alkotmányozó nemzetgyűlés a homogén nemzeti állam látszatát kelthesse és zavartalanul ki is építhesse ily irányban az új román állam szerkezetét.

Az alatt a négy év alatt – 1922. márciusától 1926. májusáig – míg Brătianu Jonel irányította Románia sorsát, ez a kiépítés nagyjában meg is történt. Az erőszak jegyében összehozott s alkotmányozó nemzetgyűlésnek elnevezett parlament egész törvényhozó munkássága a nemzeti állam elméletének jegyében állott. Az alkotmánytörvényen kezdve, mely egyszerűen nem vesz tudomást nemzeti kisebbségekről s csak különböző nyelvű, fajú és vallású románokat ismer, minden újabb törvény a kisebbségi nemzetek számára nem jelentett egyebet, mint újabb bilincset nemzeti és művelődési szabadságaikon, ugyanakkor pedig újabb terheket és adókat a többségi nemzet művelődésének és fejlődésének javára. A koronát pedig erre a műre az új választói törvény tette fel, melynek praemios rendszer a román többségi nemzet életében csupán politikai korlátozást jelent, a kisebbségi nemzetektől azonban nemzeti küzdelmük és önrendelkező akaratuk politikai eszközeinek nagyobbik részét intézményesen elkobozza.

E négy év alatt az Országos Magyar Párt politikai tevékenységének minden ereje és minden mozzanata a kétségbeesett önvédelemre összpontosult. Ezt a harcot legnagyobb részt *Sándor József* vivta, ki számos nagy beszéddel, ellenjavaslatokkal igyekezett a helyzetet javítani.

A parlamenti harcnak eleve korlátozott lehetőségei szükségessé tették a parlamenten kívüli politikai küzdelmet.

Országos harcot a Magyar Párt a parlamenten kívül különösen az iskolakérdésben vitt, mely tetőpontját az 1925. máj. 22-én Marosvásárhelyt megtartott rendkívüli nagygyűlésen érte el. Mivelhogy az a kérdés és figyelmeztetés, mely az

iskolaügyben a kormányhoz innen elhangzott, eredménytelen maradt, az erdélyi magyarság egyházi szervezetei ugyanebben az évben panasszal figyelmeztették a Nemzetek Szövetségét arra a veszélyre, mellyel az Anghelescu-féle magánoktatási törvény a magyar középfokú oktatást fenyegeti.

A törvényenkivüliségnek és védtelenségnek érzete, melyet ebben a korszakban mindennap új események erősítettek meg, vezetett arra, hogy a Magyar Párt vezetősége elfogadta az Averescu tábornok vezérlete alatt álló román néppárt együttműködési ajánlatát.

Igy született meg 1923. okt. 23-án a *csucsai paktum* néven ismert politikai és választási egyezmény a két párt között, melyet azonban a valóságban nem Csucsán, hanem Bukarestben Negulescu későbbi közoktatásügyi miniszter lakásán irtak alá a felek. Elnevezését a Csucsán tartott ismerkedési találkozástól kapta, mely köztudomásúvá vált s a román sajtót élénken foglalkoztatta.

A csucsai paktum szövegét a felek máig sem hozták nyilvánosságra. A Nemzeti Parasztpárt kolozsvári hivatalos lapja, a „Patria” azonban 1929. dec. 25. és 30. számaiban részletes szöveget közölt, melyet a szerződő felek egyike sem cáfolt meg.

Eszerint a csucsai paktum bevezető részből és nyolc fejezetből áll. A bevezető rész 10. pontja a szerződő két párt egymásiránt való politikai kötelezettségeit írja körül. A nyolc fejezet a Magyar Párt követeléseit tartalmazza közéleti ágazatok szerint csoportosítva, melyeknek teljesítését a román Néppárt kormányrajutásának esetére vállalta.

Ezt a megállapodást a Magyar Párt elnöki tanácsának megbízásából *Ugron István* pártelnök 1926. febr. 1-én felmondta.

A felmondás okai nyilvánosságra nem kerültek.

Averescu tábornok kormányralépésével, ami 1926. május havában következett be, új politikai megegyezés jött létre, mely nyilvánosságra szintén nem került.

Ennek a megegyezésnek a választási együttműködésre vonatkozó megállapodásai valóban alkalmazást is nyertek, mivelhogy a Magyar Párt a következő – negyedik – általános választáson, mely 1926. májusában folyt le az első ízben alkalmazott lajstromos választás alapján, közös listán szerepelt a kormányra került Néppárttal.

A csucsai paktum 18 képviselői és 10 szenátori mandátumot biztosított a Magyar Pártnak. Ez a megállapodás azonban még a régi, kerületi beosztáson alapuló választási törvényt tartotta szem előtt.

Az elrendelt általános választások küszöbén megkötött egyezmény a Magyar Pártnak 15 képviselői és 13 szenátori

helyet juttat, azzal a kikötéssel, hogy a székelyföldi megyékben románok is szerepeljenek a közös listákon; kettőben, mint listavezetők. A csucsai paktum 28 törvényhozói helye tehát, ha más csoportosításban is, de megmaradt volna, ha a néppárt ezt a vállalt kötelezettségét megtartja. Az utolsó pillanatban azonban Szatmármegyében az egyik magyarpárti szenátori helyet román jelöltnek adták át azzal az ürüggyel, hogy a magyar jelölt megválasztása lehetetlen. A cserébe adott kolozsmegyei hely megválasztás szempontjából nem jöhetett számba. A választások után pedig dr. *Szele Béla* brassói mandátumát a háboru alatt irt románellenes cikkeinek örve alatt a kamara megsemmisítette, hogy az utána következő román jelölt kerülhessen be a törvényhozás házába. Ez a kétszeres paktumszegés tehát 26 törvényhozói helyre csökkentette a magyarság képviselőit.

Ami a paktum politikai kikötéseinek végrehajtását illeti, annyi kétségtelenül megállapítható, hogy az Averescu-féle néppárt 13 hónapos kormányzása alatt egyetlen magyar kérés nem teljesült, egyetlen sérelem orvoslást nem nyert, amiből világosan következik, hogy Averescu tábornok kormánya az említett választási paktumban vállalt politikai kötelezettségeinek eleget nem tett.

Egyfelől ez a keserű tapasztalat, másfelől a Brătianu-féle kormányzással szemben jelentkező általános ellenszenv, mely Erdély németiségén is uralkodóvá vált, magyarázza, hogy a Magyar Párt a németekkel kisebbségi blokkba tömörülve vett részt a következő – ötödik – általános választáson, mely 1927. júliusában folyt le.

A választási megállapodás szövege, mely ennek az együtthaladásnak alapját képezte, nem került nyilvánosságra. A legvakmerőbb hamisításokkal dolgozó Brătianu-féle választási módszer azonban legnagyobb erővel a tiszta magyar kerületekre vetette magát. Udvarhelymegyében például egyetlen magyar jelöltet sem engedett mandátumhoz. Háromszékben pedig csak egyet.

Ennek következtében a németekkel kötött választási egyezmény is kedvezőtlenül alakult a magyarságra, miután a kamarai választásokon elnyert 10 hely közül kettőt – az egyiket Aradon, a másikat Kisküküllőben – a németeknek kellett átengednie. Így mindössze csak 8 képviselője maradt a negyedrésnyi németiség 7 képviselői helyével szemben. Választott szenátora az egész kisebbségi blokknak mindössze egy volt *Gyárfás Elemér* dr. személyében, aki Csikmegyében szerzett mandátumot.

A liberális uralom újabb egy esztendeje a megkezdett mű bevégzésére fordította minden gondját. A kisebbségek helyzetében semmi sem változott s így a magyarság magatartása

továbbra is az elszánt önvédelem maradt.

A legutóbbi – hatodik – általános választáson a magyarság, eddig mindig megrövidülve, immár egyedül, csupán saját erőire támaszkodva vette fel a választási harcot.

A Maniu-kormány által vezetett e választáson, mely 1928. decemberében folyt le, a magyar nép 16 képviselője és 6 szenátora jutott mandátumhoz. Ezeknek a választásoknak modora bizonyos javulást jelentett azokkal a tapasztalatokkal szemben, melyeket az erdélyi magyarságnak az elmúlt tiz esztendő alatt szereznie kellett. A nyílt visszaélések helyét azonban csaknem mindenütt nemzet- és a magyarság ellen kiélezett osztályellenes izgatás szélsőséges eszközei foglalták el. Ezekkel bizonyos pontokon sikerült is a magyar választók csoportjait megrettenteni vagy megtéveszteni. A végső kedvező eredményt ez a módszer sem tudta megváltoztatni. Ez a kedvező eredmény azonban még mindig csak alig a fele annak, ami az erdélyi magyarságot a politikai képviselet terén számánál fogva megilletné.

1929. végével letelt *Maniu* kormányzásának első esztendeje. Ha bizonyos enyhülés mutatkozik is a kisebbségekkel szemben, ez inkább a közszabadságok általánosabb érvényesülésével, mintsem a kisebbségekkel szemben tanusított eddigi kormányzati rendszer megváltozásával függ össze. Az első év mérlege azt mutatja, hogy a kisebbségek javára egyetlen intézkedés hajtatott végre: a kisebbségi színházak jegyadójának leszállítása az eddigi 26 százalékról a román színházak által fizetett 13 százalékra, ami szégyenteljes kulturjobbágságnak vetett véget. A másik két kedvezőnek látszó intézkedés közül az esküt nem tett magyar tisztviselők nyugdíjazása 1929. végével teljesen végrehajtva még nincs, az iskolai állami segély megadásának módja pedig szintén nem oldotta meg ezt a kérdést intézményesen, elsősorban azért, mert összege – a huszonötmillióból 10,500.000 lej jutott a magyar felekezeteknek – meg sem közelíti a jogos igényeket s ez az elégtelen összeg sem kapott helyet az állam rendes évi költségvetésének keretében.

Ily körülmények között az erdélyi magyarság politikai szervezete új helyzetének tizedik évében változatlanul az önvédelem nehéz helyzetében van, a legkisebb reménye nélkül annak, hogy Románia kormányrendszerében a kisebbségeket illetően gyökeres és végleges fordulat belátható időn belül bekövetkeznék.

Az elmúlt tiz év alatt azonban valami mégis történt. A magyar politikai aktivitás előrelátása a csucsai paktummal kiemelte a magyarságot a teljes elszigeteltség állapotából, a kisebbségi blokk hasznos próbát tett az érdekközösségben levő kisebbségekkel való együttműködés terén, a legutóbbi

önálló felvonulás pedig, mely a legnehezebb körülmények között, népszerű és a helyzetet ismerő kormányzattal szemben történt, teljes sikerével visszaadta az erdélyi magyarságnak önbizalmát, erejének és nemzeti összetartásának hitét és tudatát.

Ezzel a hittel és tudattal pedig nyugodtan veheti fel a harcot, mely a bizonytalan jövőben még reá vár.

VI.

Az országos választások statisztikai mérlege

A magyarság Erdély lakosságának 30.2 százalékát teszi ki. Ez az arány illeti meg tehát az ország törvényhozásában is.

Jogegyenlőség, polgári szabadság és politikai loyaltás mellett természetes következmény volna, hogy az erdélyi magyar népnek ebben az arányban jusson hely az ország törvényhozásában is.

Ezzel szemben az elmúlt tíz éven keresztül hat országos választás során az volt a helyzet, hogy az erdélyi magyar nép még csak meg sem közelíthette ezt a jogos részesedést a népfeljegyzés gyakorlásában.

Az erdélyi magyar népet ettől a jogától előbb a kerületek célzatos beosztásával és a választói névjegyzékekből való kihagyásával, ezenfelül pedig egészen példátlan választási visszaélésekkel ütötték el; utóbb pedig az 1926. március 27-én kihirdetett új választási törvénnyel.

1. Az első – 1919. november havában – lefolyt választásokon a magyar nép nem vett részt.

2. A második – 1920. júniusában – Averescu tábornok kormányelnöksége alatt lefolyt választásokon ugyanezt a magatartást tanúsította.

3. A harmadik – 1922. márciusában – Brătianu Jonel kormányelnöksége alatt lefolyt választásokon vette fel a magyar nép először a politikai harcot.

Ezek a választások az 1919. aug. 21-én kelt 3621. számú, 1920. ápr. 8-án 1539. szám alatt módosított rendelet törvény alapján mentek végbe.

Ez a rendelet törvény Erdély törvényhozói képviselőtét

121 képviselőben és

53 szenátorban

állapította meg, 50.000 lakos után 1 képviselőt és 100.000 lakos után egy szenátort véve alapul.

A magyar lakosság 30.2 százalékos aránya alapján a magyar népet e képviselőből 37 képviselői és 16 szenátori hely

illette volna meg. A választások rendén azonban a visszaélések és törvénytelenések rendszere a magyar nép nemzeti programjának képviselőit mindössze 3 képviselőt és 3 szenátort engedélyezett.

A 30.2 százalékos erdélyi magyar lakosság tehát a kamarában mindössze 2.4 százalékos, a szenátusban pedig 5.6 százalékos képviselőre jutott.

4. A negyedik – 1926. májusában – Averescu tábornok kormányelnöksége alatt lefolyt választásokon első ízben nyert alkalmazást az új választási törvény.

E törvény praemios rendszerének lényege az, hogy a tiszta aránylagosság szerint kijáró mandátumok felét annak a pártnak adományozza, mely eléri a leadott összes szavazatok számának 40 százalékát. Romániában ez csak a kormánypárt lehet. Tiszta választások mellett is ez a törvény a kisebbségektől számszerű nemzeti képviselőiknek felét törvényes formában veszi el.

Az új törvény Erdély és a többi részek törvényhozási képviselőit 122 képviselőben és 39 szenátorban állapítja meg. Az erdélyi magyar lakosságot tehát 30.2 százalékos arányszáma alapján 37 képviselői és 12 szenatori hely illetne meg.

Ezzel szemben képviselői helyet mindössze tizennégyet kapott, miután a paktumszerű tizenötödik helytől dr. *Szele Béla* mandátumának erőszakolt megsemmisítésével elesett. A képviselői helyek ellenszolgáltatásaként a paktum 13 szenatori helyről szólott, egytől azonban – a szatmármegyei második helytől – paktumszegés következtében elesett a Magyar Párt. Így ez alkalommal 12 mandátumot nyert a Magyar Párt a szenátusban.

5. Az ötödik – 1927. júliusában – ismét Brătianu Jonel kormányelnöksége alatt lefolyt általános választáson a magyar kisebbségi nemzet a praemios rendszer hátrányait a német kisebbséggel szövetkezve igyekezett ellensúlyozni. A Brătianu-féle választási visszaélések rendszere a magyarság számára ezt a kisebbségi blokkot is hátrányossá változtatta s végeredményben a számarány szerint kijáró 37 képviselői és 12 szenatori mandátum helyett mindössze 8 képviselői és 1 szenatori helyet nyert. Az egyenlőséget jelentő 30.2 százalék helyett tehát a kamarában csupán 6.5 százalékos, a szenátusban pedig 2.5 százalékos képviselőre ért el.

6. A hatodik – 1928. decemberében – Maniu Gyula kormányelnöksége alatt lefolyt általános választáson beigazolást nyert, hogy a praemios választási törvény viszonylag tiszta választások mellett sem engedi a kisebbségi nemzeteket jogos képviselőikhez.

A 37 képviselő és 12 szenátor helyett az erdélyi magyar-

ság ezeken a választásokon mindössze 16 képviselői és 6 szenátori mandátumhoz jutott.

Ez azt jelenti, hogy a 30.2 százalék helyett a kamarában 13.1 százalék, a szenátusban pedig 15 százalék a magyarság törvényhozási képviselője. Vagyis alig a fele annak, ami méltányosan megilletné.

* * *

A magyar szavazók számára vonatkozóan felvilágosítást csupán az 1927., legfőképpen azonban az 1928. évi választások, illetve a két választás adatainak egybevetése nyújt.

Ezt a célt szolgálja a tuloldali táblázat.

Megye	A magyar-német kisebbségi blokk által 1927-ben			Az önálló és külön listával fel lépett Magyar Párt által 1928-ban				Különbség a Magyar Párt javára		
	elnyert szavazatok									
	képviselőkre		szenátorokra	képviselőkre		szenátorokra	képviselő választásnál			
	abszolút szám	%	abszolút szám	abszolút szám	%	abszolút szám	+	-		
Arad	10.968	14.18	4.433	11.132	12.94	-	164	-		
Bihar	8.541	12.84	-	16.159	19.33	-	7.618	-		
Beszterce-Naszód	5.781	21.87	3.018	1.097	4.11	-	-	4.684		
Brassó	5.108	24.11	544	4.893	17.27	-	-	215		
Alsófehér	2.842	7.97	-	2.866	7.68	1.582	24	-		
Csik	12.281	59.22	8.796	18.223	78.57	10.442	5.942	-		
Fogaras	2.214	13.12	-	-	-	-	-	2.214		
Háromszék	3.229	14.30	1.792	17.462	76.14	8.647	14.233	-		
Hunyad	2.478	4.16	-	3.198	5.02	-	720	-		
Kisküküllő	7.767	28.66	4.277	5.247	18.70	-	-	2.520		
Kolozs	7.361	16.44	2.830	9.761	19.14	-	2.400	-		
Krassó	1.899	4.15	-	-	-	-	-	1.899		
Marostorda	7.892	18.52	4.555	12.091	26.28	6.661	4.199	-		
Máramaros	-	-	-	1.244	5.71	-	1.244	-		
Nagyküküllő	11.214	36.01	6.986	2.421	7.88	-	-	8.793		
Szatmár	7.950	18.90	3.370	11.502	24.60	6.439	3.552	-		
Szeben	10.143	29.52	783	1.036	2.85	-	-	9.107		
Szilágy	12.488	22.54	8.640	16.812	27.99	9.722	4.324	-		
Szolnok-Doboka	3.902	10.79	-	4.772	12.21	-	870	-		
Szörény	3.638	7.34	-	1.964	3.92	-	-	1.679		
Temes-Torontál	28.648	27.94	15.005	10.032	9.42	-	-	18.616		
Torda-Aranyos	3.901	13.19	-	5.036	16.06	2.773	1.135	-		
Udvarhely	2.655	12.37	1.992	15.751	70.85	10.546	13.096	-		
Összesen:	162.900	18.00	66.994	172.699	17.18	56.812	59.521	49.722		

VII.

A magyarság szerepe a helyi önkormányzatban

Azokban az államokban, melyek közéletük szervezése terén a többségi nép nemzeti kizárólagosságának dogmáját követik, – a helyi önkormányzatok szabadsága szinte az egyetlen út, melyen a kisebbségi nemzetek ennek az elméletnek megalázó és káros következményeit helyi, gyakorlati megoldásokkal legalább némiképen enyhíthetik.

Az új Romániában az elmúlt tíz év alatt nem ez volt a helyzet.

Az új impérium első hét esztendejében – 1926. februárjáig – teljesen szünetelt Erdélyben az a helyi önkormányzati élet, melynek megyei, városi és községi szervei e területek egész közéletének jellegzetességét megadták.

Ezt az állapotot a Kormányzó Tanácsnak Nagyszebenben 1919. január 24-én kelt II. dekrétuma teremtette meg, melynek 4. szakasza feloszlatta a törvényhatósági közgyűléseket és községi képviselőtestületeket. A törvényhatósági közgyűlések hatáskörét ugyanakkor a prefektusra, a városi és községi képviselőtestületekét pedig a tanácsra, illetve az előljárássá ruházta át.

Az indokolása ezeknek a rendelkezéseknek az volt, hogy e testületek nem az általános, egyenlő, titkos és községenkénti szavazati jog alapján alakultak meg.

Az új közigazgatási törvény azonban hét évig késett.

Ez alatt az idő alatt a községekben az előljárásságok, városokban pedig kinevezett bizottságok sáfároltak a polgárság vagyonával. Ez a helyzet különösképpen visszássá a vegyes lakosságú községekben s főként a városokban vált, mert ezekben a bizottságokban a túlnyomóan kisebbségi, legnagyobb részt magyar lakosság képviselőihez szinte sehohsem jutott. Ezek a lakosság ellenőrzése nélkül működő testületek szabad utat engedtek nemzeti elfogultságuknak és uralomvágyuknak.

Brătianu Ionel négyéves kormányzása alatt (1922–1926.) 1925. június 13-án született meg az új uralom első közigazgatási törvénye, mely az önkormányzatot módosított formákban meghagyta ugyan, tartalmát azonban szinte teljesen elvette.

Az új törvény szerint az önkormányzati testületek lajstromos választással aránylagos képviselő mellett alakultak meg. Az aránylagos képviselőt azonban a törvény 190. és 191. szakaszai lényegesen korlátozzák, amennyiben a számszerű szavazati kisebbségben maradt listák a mandátumoknak egyötödét kaphatják, ezt is csak akkor, ha a leadott szavazatok 20%-át elérik.

Ez a szakasz alkotmányos közszellem mellett a magyarságnak általában a kisebbségeknek kedvezett volna, mivel-hogy a városokban s a nagyobb községekben csaknem mindenütt többségben vannak.

Ez a szellem azonban teljesen hiányzott. Ehelyett hét esztendő keserű tapasztalatai alapján a törvényenkivüliség érzete gyökeresedett be mélyen a magyar társadalom lelki-világába. A teljes védtelenséget, melyet a kormányhatalommal szemben éreznie kellett, választási egyezményekkel igyekezett ellensúlyozni a magyarság, mit az új törvény szerkezete is ajánlott. Egyetlen román párt sem volt azonban hajlandó a megegyezéseket a lakosság arányszámára alapítani, hanem ellenkezőleg a többségi főuralom elvét hangsúlyozva, s a magyar társadalom megfélemlitetségét és kiszolgáltatottságát kihasználva, csak olyan választási megegyezéseket kínáltak, melyek a többségi nemzet tulsúlyát azoknak a városoknak a testületeiben eleve is biztosítják, hol az számszerű kisebbségben él.

Formális országos megegyezés egyetlen többségi párttal sem jött létre. A kormányzó liberális párttal való megegyezést az az ellenszenv akadályozta meg, melyet e párttal szemben Erdély magyarsága érzett. Az ellenzéki harcban való részvételt, ami a magyarság hangulatának megfelelt volna, az az aggodalom akadályozta meg, hogy válaszul a kormány ismét a visszaélések és erőszak fegyveréhez nyul.

A helyi megegyezések, melyekre a városok és községek magyar pártszervezetei a központtól szabad kezet nyertek, azt eredményezték, hogy a községekben a magyarság egyezés útján elérte azt, aminél többet akkori bizonytalan helyzetében a választási harc kockázatával sem nyert volna el: tiszta magyar községekben békés megegyezést az előljárók személyében, vegyes községekben pedig kisebb-nagyobb részt az ügyek vitelében. A városokban az a körülmény, hogy a magyar munkásság és a zsidóság jelentős része a nemzeti-parasztpárttal szövetkezett, számos helyen a liberálisokkal együttszavazó Magyar Párt vereségét eredményezte.

A liberális párttal kötött helyi megegyezések általános kulcsa az volt, hogy a Magyar Párt municipiumokban a választott tanácsstag-helyek felénél egygyel többet átengedett a kormánypártnak, viszont a városi községekben a helyek felénél egygyel többet kapott. Ezzel igyekezett biztosítani azt, hogy az előrelátható erőszakosságok elhárításával legalább szóhoz juthasson az új önkormányzati testületekben.

Nyilvánvaló tehát, hogy e választások sorsát az új impérium első hét évének keserű tapasztalatai s azok nyomán, a védtelenség általános érzete döntötte el.

Az alábbi általános kép nem is mutat egyebet, mint a

bizonytalanság és kísérletezés lelkiállapotát, mely az esetek nagyobb számában egyelőre jobbnak látta nem szembeszállani az erőszakosságoktól – az országos választások vigasztalan tapasztalatai szerint – vissza nem riadó kormányhatalommal s csak néhány helyen jutott el a szabad akaratnyilvánítás első kísérletéig. Eszerint:

1. A Magyar Párttal szövetkezett liberális lista győzött 30, megbukott 19 városban.

2. Az egyesült ellenzék, melyet Erdélyben a magyar munkásság és a magyar zsidóság nagy része támogatott győzött 13, megbukott 15 városban.

3. Román nemzeti lista győzött 2 városban.

4. Önálló szász lista győzött 3 városban.

5. Magyar-szász kisebbségi lista győzött 1 városban.

Meg kell jegyezni, hogy a 30 győzelemben bennfoglaltatik az a 12 erdélyi város is, ahol a megegyezés folytán harc nélküli egyhangú választásra került a sor.

Két választás pedig külön megemlítésre érdemes:

Az egyik, az erzsébetvárosi, mely a szervezettség és fegyelem tanulságos példáját mutatta: a választási névjegyzékbe felvett 342 magyar választó közül 340 valóban le is szavazott a megegyezési listára, a hiányzó 2 pedig távolmaradását súlyos betegségével igazolta.

A másik, a brassói választás, hol először történt kísérlet a kisebbségek közös választási harcára. A számszerű eredmény: a leadott 6.176 szavazatból 3.248 (52%) esett a magyar-szász közös listára az összes román, valamint munkás-és cionista szavazatokkal szemben.

Az a körülmény végül, hogy a szászok azokban a városokban, hol többségben vannak, nyugodtan indultak önálló listával, sőt Brassóban még a Magyar Párttal való szövetkezést is megkockáztatták, – jellemző képet ad arról a különböző bánásmódról, melyben az egyes kisebbségek részesültek.

Teljes képet arról, hogy mindezek után miként festett 1926. februárjától az 1929. júliusában meghozott új közigazgatási törvény¹⁾ életbeléptetéséig az erdélyi magyar kisebbségi nemzet önkormányzati képviselője, – nem tudunk adni. A 49 erdélyi város közül csak 26-nak adatait sikerült megszerezni. A többiekre vonatkozó kérdőívünk a legkülönbözőbb kísérletek és számos sürgetés ellenére is válaszolatlanul maradtak.

¹⁾ Az új közigazgatási törvény alapján a megyei választások 1930. februárjában, a városiak pedig ugyanez év márciusában folytak le. Bárha e választások eredményei az Évkönyv megjelenésének pillanatában rendelkezésünkre állanak, azzal az anyag egységének megbontása nélkül adatgyűjtésünket nem egészíthetjük ki s így annak közlését Évkönyvünk jövő évi folyamára kell hagynunk. Annál is inkább, mert bár a választások megtörténtek ugyan, a folyamatban levő felülvizsgálatok következtében az erdélyi önkormányzati közigazgatás végső képe még nem alakult ki.

A rendelkezésünkre álló adatok azonban lehetővé teszik annak a szemléltető bemutatását, hogy mennyire jutott önkormányzati képviselethez a magyar lakosság hét olyan városban, hol a magyarság arányszáma az 1910-es népszámlálás adatai szerint elérte az átlagos 90 százalékot s azóta is mesterséges átcsoportosításokkal csupán papíron változott meg.

Ezeket a városokat az alábbi táblázat tünteti föl:

Sorszám	Város neve	A tanácstagok száma			A tanács választott tagjainak megoszlása nemzetiség szerint			Hivatalbeli és kinevezett tagok	Összesen
		Kinevezett tagok	Választott tagok	Összesen	Magyar	Román	Cionista		
1	Marosvásárhely	16	24	40	15	8	1	16	40
2	Csikszereda	8	12	20	9	3	—	8	20
3	Gyergyószentmiklós	5	16	21	14	2	—	5	21
4	Kézdivásárhely	8	12	20	10	2	—	8	20
5	Nagyszalonta	7	15	22	12	3	—	7	22
6	Nagykároly	10	15	25	7	7	1	10	25
7	Zilah	10	16	26	10	5	1	10	26
Összesen:		64	110	174	77	30	3	64	174

Ezek a számok beszédes tanuságot tesznek amellet, hogy mit jelent a gyakorlatban az a községi önkormányzat, mellyel az erdélyi magyarságnak ma élnie kell.

Azokban a városokban is, melyeknek jellege kizárólagosan magyar, a hatalmi nyomás és a választási brutalitások örökösen fenyegető Damokles-kardja elérte azt, hogy a magyarság súlybeli hátrányba került. Igaz, hogy a 7 város 110 választott községi tanácsosa közül 77 a magyar és csak 30 a román. A 64 hivatalbóli és kinevezett tanácsos azonban a románokkal együtt még akkor is biztosítja a hatalmi akarat többségét, ha a hivatalbóli és kinevezett tagok között magyarok is volnának. A hivatalnokok a hatalomtól közvetlenül függő viszonyban vannak s a lelkészek helyzete sem nevezhető függetlennek a szó politikai értelmében.

Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy a közigazgatási önkormányzat az erdélyi magyarság számára alig nyújt módot

azoknak a hátrányoknak gyakorlati egyensúlyozására, melyek a nemzeti kizárólagosság állami tételéből folynak. Minden adat, mely a városok s községek kulturális és népjóléti támogatásainak elosztásáról szól, ezt a körülményt bizonyítja.

IX.

A Magyar Párt szervezkedési tevékenysége

Az erdélyi magyarság nemzeti szervezkedésére a Magyar Szövetség megalakulásával (1921. július 6-án) csaknem mindenütt kísérlet történt.

A munkát azonban a gyülekezési szabadság teljes hiánya szerfelett megnehezítette.

Az ostromállapot Erdélyben az impérium átvételétől egészen 1928. novemberéig szünet nélkül tartott, a 21. számú rendelet alapján sűrűn lépett életbe szigorított ostromállapot, mely a hadbiróságok hatáskörének kiterjesztését jelenti polgári személyekre.

A gyülekezés ilyenformán Erdély nagyobbik részén – főként a határszéleken – állandóan három különböző rendészeti hatóság előzetes írásbeli engedélyéhez volt kötve.

A Magyar Szövetség működésének betiltása, majd irattárának lefoglalása a megkezdett munkát mindenütt elvágta. A sok helyt már beállított népirodák megszűntek, a felállított szervezetek elmorzsolódtak. Ezzel pedig nemcsak munkaeredmények semmisültek meg, hanem ennél sokkal több történt: az erdélyi magyar társadalomban megingott a hit, hogy alkotmányos küzdelemmel bármit is elérhet, az együttes érvényesülés helyét az egyének ösztönös önvédelmi törekvései foglalták el.

Az Országos Magyar Párt megalakításával (1922. december 22.) a szervezkedés az új, tisztára pártszerű keretben újra megindult, azonban csak lassan, bizonytalanul. Az első négy év keserves tapasztalatai kétkedővé, visszahuzódottá, bizalmatlanná tették a magyarságot. A megfélemlítés korszaka teremni kezdte a gyümölcsét.

Évről-évre azonban mind általánosabbá vált a szervezkedő hajlam, melynek főként az egyre gyakrabban elrendelt különböző választások adtak alkalmat és lendületet.

A tiz év mérlege azt mutatja, hogy minden külső és belső – a magyarság járatlanságában rejlő – nehézség ellenére a szervezkedés szelleme terjed és eredményei mutatkoznak.

X.

**Az Orsz. Magyar Párt központi elnöksége,
tisztikara, intézőbizottsága, törvényhozói,
szakosztályai és tagozatai.**

Elnök: dr. gr. Bethlen György Kolozsvár.

Ügyvezető alelnök: dr. Inczédy-Joksmán Ödön Kolozsvár.

Alelnökök: dr. Jakabffy Elemér Lugos, Sándor József Kolozsvár, gr. Teleki Arctur Tancs.

Főtitkár: dr. Deák Gyula Kolozsvár.

Elnöki tanács: dr. Ferenczy Géza Nagyajta, dr. Gabányi Imre Kolozsvár, Dr. Gyárfás Elemér Dicsőszentmárton, dr. Paál Árpád, dr. Róth Hugó Kolozsvár, dr. Thury Kálmán Nagyvárad, Ugron István, dr. Várad Aurél Kolozsvár.

Ügyész: dr. Ferencz József Kolozsvár.

Pénztáros: Szele Márton Kolozsvár.

Ellenőrök: Kovács Kálmán, Gombos Benő Kolozsvár.

Intézőbizottság:

Dr. Abrudbányay Ede Tötör, dr. Apáthy Árpád Déva, dr. Asztalos Kálmán Nagyenyed, dr. Árkosy Jenő Nyárádszereda, dr. Balázs András Kolozsvár, gr. Bethlen Bálint Keresd, Bokor Márton Bánffyhunad, dr. Bene Ferenc Dés, Berki József Kolozsvár, dr. Bölöni Zoltán Zilah, Budai Tibor Nagyvárad, Csiki Albert Sz.-Udvarhely, dr. Czifra Kálmán Nagyvárad, dr. Balogh Arthur Kolozsvár, dr. Drexler Béla Marosvásárhely, dr. Fekete Andor Marosvásárhely, dr. Fábíán László Barót, Gyallay Domokos Kolozsvár, dr. Hinléder-Fels Ákos Székelyudvarhely, dr. Issekutz Viktor Erzsébetváros, dr. Krenner Miklós Kolozsvár, dr. Korosy György Arad, dr. Kovács Károly Csikszereda, Kabos Ármin Temesvár, Kispál László Kolozsvár, dr. Kotzó Jenő Nagykágya, Kuti Károly Szentgerice, dr. Meskó Miklós Déva, dr. Molnár Dénes Kézdivásárhely, dr. Nagy Jenő Csikszentmárton, dr. Pál Gábor Csikszereda, Perédy György Nagyvárad, dr. Péterfy Lőrincz Tekerőpatak, dr. Parecz Béla, Arad, Purgly László Sofronya, Szabó Béni Brassó, dr. Szele Béla Brassó, dr. Széll Lajos Arad, dr. Sebesi János Székelyudvarhely, dr. Toldalagi Mihály gróf Nyárádszentbenedek, gr. Teleki Domokos Gernyeszeg, dr. Török Andor Kézdivásárhely, Vásárhelyi János Kolozsvár, dr. Veterány Viktor Temesvár, Vécsy Gábor Csikszereda, dr. Zágoni István Kolozsvár, Zima Tibor Arad.

Szenátorok:

Dr. Makkai Sándor ref. püspök, Kolozsvár, dr. Balogh Arthur Kolozsvár, dr. Fábíán László Barót, dr. Gyárfás Elemér Dicsőszentmárton, dr. Pál Gábor Csikszereda, Sándor József Kolozsvár, dr. Sebesi János Székelyudvarhely.

Képviselők:

Dr. Abrudbányay Ede Tötör, dr. Barabás Béla Arad, dr. Barabás Béla Dicsőszentmárton, dr. gr. Bethlen György Kolozsvár, dr. György József Ikland, Hegedüs Nándor Nagyvárad, dr. Jakabffy Elemér Lugos, br. Jósika János Kolozsvár v. Tihó, Laár Ferencz Parajd, dr. László Dezső Gyergyószentmiklós, dr. Paál Árpád Kolozsvár, dr. Parecz Béla Arad, Szabó Béni Brassó, dr. Szentkereszthy Béla Árkos, Vásárhelyi János Kolozsvár, dr. Willer József Bukarest.

Szakosztályok:

Közgazdasági szakosztály. Elnöke: *dr. Gyárfás Elemér* szenátor. Di-csőszentmárton. Főtitkára: *Berivoy István*, Szászváros.

I. Mezőgazdasági alosztály. Elnöke: *dr. Abrudbányay Ede* képviselő, Tötör.

II. Ipari alosztály. Elnöke: *Szabó Béni* képviselő, Brassó.

III. Kereskedelmi és pénzügyi alosztály: Elnöke: *Báró Jósika János* képviselő, Kolozsvár v. Tihó.

Közművelődési szakosztály. Elnöke: Nincs betöltve.

Kisebbségi szakosztály. Elnöke: *Jakabffy Elemér* képviselő, Lugos.

Jogi szakosztály. Elnöke: *Róth Hugó* Kolozsvár.

Alsófehérmegyei tagozat:

Diszelnök: Fogarassi Albert. *Elnök:* Dr. Szász Pál. *Alelnökök:* Dr. Jeney Elek, Br. Bánffy Dániel, Rass Károly, Gr. Teleky Ádám. *Főtitkár:* Dr. Kovács Endre. *Titkár:* Dr. Kerekes Gyula. *Jegyzők:* Balázs Gergely, Nagy Béla. *Pénztárnok:* Dr. Toókos Géza. *Ellenőrök:* Bakó Károly, Hege-düs Sipos János.

Aradmegyei tagozat:

Elnök: Dr. Barabás Béla. *Elnök helyettes:* Dr. Széll Lajos, Takácsy Miklós. *Alelnökök:* Szántay Lajos, Dr. Velcsov Géza, Korossy György, Dr. Olosz Lajos. *Főtitkár:* Bérczy Lajos. *Titkárok:* Kócsy Jenő, Nagy Dániel. *Pénztárnok:* Juhász Attila. *Ellenőrök:* Dr. Varga József, Mosko-vics Izidor.

Bánsági tagozat:

Elnök: Br. Ambrózy Andor. *Üv. elnök:* Dr. Veterány Viktor. *Alelnökök:* Dr. Ungár Adolf, Dr. Kakuk János. *Főtitkár:* Dr. Páll György. *Fő-pénztáros:* Bogma Miklós. *Ellenőrök:* Pogány László, Dr. Vuchetich Endre.

Biharmegyei tagozat:

Elnök: Dr. Kotzó Jenő. *Alelnökök:* Dr. Markovits Manó, Tunyoghy Lajos, Szabó Zoltán, Dr. Kövér Gusztáv. *Főtitkár:* Dr. Kovács Árpád. *Jegyző:* Gönczy Sándor. *Pénztárnok:* Udvarhelyi Béla. *Ellenőr:* Fodor József.

Besztercenaszódmegyei tagozat:

Elnök: Dr. Benedek Aladár. *Alelnökök:* Csegezy Márton, Keresztes Jenő, Mátyás István, Sebestyén József. *Titkár:* Sigmond János. *Jegyző:* Takács Lajos. *Pénztárnok:* Siberth Sándor. *Ellenőr:* Kollár Zoltán.

Csikmegyei tagozat:

Elnök: Dr. Pál Gábor. *Alelnökök:* Dr. Nagy Jenő, Dr. László Dezső, Péter József, Vécsey Gábor, Dóczy János, Sáska Andor, Gáspár Máté, Madaras Sándor. *Főtitkárok:* Adorján Imre, Dr. Ferenczy Balázs. *Titkárok:* Részegh Viktor, Dr. Mátis Albert. *Pénztárosok:* Élthes Károly, Bajna András. *Ellenőrök:* Holló Gábor, Csathó Árpád, Dr. Miklós Viktor, György Béla.

Fogarasmegyei tagozat:

Tiszteletbeli elnök: P. Harthmann Tivadar. *Elnök:* Bartalis Ferencz.
Ügyvezető elnök: Dr. Boér Lőrincz. *Alelnökök:* Gidófalvy Károly, Tövis-
sy József, Dr. Várnai Zoltán, Székely János. *Titkár:* Kádár Lajos. *Pénz-
tárnok:* Ifj. Zöldi József. *Jegyző:* Rákósi Ferenc.

Háromszékmegyei tagozat:

Elnök: Br. Szentkereszthy Béla. *Alelnökök:* Dr. Török Andor, Dr. Mol-
nár Dénes, Bogdán Arthur, Dr. Polonkay Tivadar. *Főtitkár:* Dr. Keresztes
Károly. *Jegyzők:* Dancs Lajos, Csányi Gyula. *Pénztárnok:* Demeter Fe-
renc. *Ellenőr:* Ütő Áron.

Hunyadmegyei tagozat:

Elnök: Cs. Lázár László. *Alelnök:* Dr. Meskó Miklós. *Titkár:* Dr. Mar-
tonossy György. *Jegyző:* Dr. Szócs Gerő. *Pénztáros:* Balogh Dezső.
Ellenőr: Antony Sándor.

Kalotaszegi tagozat:

Elnök: Dr. Szent-Iványi József. *Alelnökök:* Bokor Márton, Dr. Bibó
Béla, Sigmond Ákos, Pap Zsigmond. *Titkár és jegyző:* Polgár Gyula.
Pénztáros: Mátyás János. *Ellenőrök:* Keresztes Károly, Tóth Ferenc.

Kisküküllőmegyei tagozat:

Elnök: Pekri Géza. *Alelnökök:* Fejér Pál, Gvidó Béla, Miklós Sándor,
Szakáll Mihály. *Főtitkár:* Dr. Vajda Béla. *Pénztáros:* Gyalay K. József.
Jegyzők: Mátyus Gergely, Jakab Árpád. *Ellenőr:* László János.

Marostordamegyei tagozat:

Elnök: Dr. György József. *Társelnök:* Jaross Béla. *Alelnökök:* Bustya
Lajos, Dr. Ferenczy István, Kuti Károly, Makkay Sándor, Dr. Sárkány
Miklós, Szigyártó Gábor, Dr. Szoboszlai László, Gr. Teleki Domokos.
Titkár: Biró István. *Jegyzők:* Kacsóh Lajos, ifj. Dr. Kornhoffer Vilmos.
Ügyészek: Dr. Fekete Andor, Dr. Teleky István. *Pénztáros:* Benkő László.
Ellenőrök: Balázs Béla, Kátay Károly.

Máramarosmegyei tagozat:

Elnök: Piltz Ede. *Ügyvezető alelnök:* Dr. Székely Ákos. *Alelnökök:*
Nagy Endre, Csukovits Sándor, Dr. Nádor Henrik. *Főtitkár:* Wolfbauer
Miksa. *Titkár:* Medveczky István. *Jegyzők:* Kincsessy Péter, Kovásy Ist-
ván. *Pénztáros:* Mandits Béla. *Ellenőrök:* Mézner István, Kelemen Ernő.
Ügyészek: Dr. Linvay Lajos, Dr. Ekker Jenő.

Nagyküküllőmegyei tagozat:

Elnök: Dr. Apáthy Gyula. *Ügyvezető alelnök:* Dr. György Zsigmond.
Alelnökök: Dr. Száva András, Pápay Antal, Nagy József. *Főtitkár:* Nagy
Béla. *Jegyzők:* Benkő Ferencz, Sándor István. *Pénztárnok:* Dr. Teleky
Jenő. *Ellenőr:* Csulak József.

Szatmármegyei tagozat:

Elnök: Dr. Nagy Sándor. *Alelnökök:* Dr. Ajtay Nagy Gábor, Rónay István, Csengery Mayer Sándor, Gr. Degenfeld Miksa. *Főtitkár:* Kürthy Károly. *Jegyzők:* Dr. Jakó Endre, Dr. Erdődy Antal. *Pénztáros:* Dr. Werner Jenő. *Ellenőr:* Oláh Sándor.

Szebenmegyei tagozat:

Elnök: üresedésben. *Alelnökök:* Bicskey Antal, Datky Árpád. *Titkár:* Dr. Kedves András. *Jegyző:* Szedlák Imre. *Pénztáros:* Szurdoki Krcc Kornél. *Ellenőr:* Bartha Béla.

Szilágymegyei tagozat:

Elnök: Gr. Béli Kálmán. *Üv. alelnök:* Dr. Bölöni Zoltán. *Alelnökök:* Dr. Falussy Árpád, Dr. Vetzák Ede, Dr. Gazda Endre, Meleg András. *Főtitkár:* Dr. Szmercsányi Béla. *Jegyzők:* Dr. Löw Szilárd, Kálmán József, Barabás Sándor. *Pénztárnok:* Zilahi István. *Ellenőr:* Szabó Zsigmond.

Szolnokdobokamegyei tagozat:

Elnök: Kühbacher Ferencz. *Ügyvezető alelnök:* Dr. Bene Ferencz. *Pénztárnok:* Gajzágó Vilmos. *Titkárok:* Dr. Biró József, Sohár Hugó. *Jegyzők:* Béczy Ernő, Gogomán Ferencz, Smolartsik János.

Tordaaranyosmegyei tagozat:

Elnök: Lőrinczy Dénes. *Alelnökök:* Dr. Balogh Elek, Bartha Lajos, Keresztes Ödön, Nagy Mózes. *Főtitkár:* Veres Ákos. *Jegyzők:* Dr. Dési Olivér, Árkossy Tamás. *Pénztárnok:* Dr. Borbély Béla. *Ellenőrök:* Viski Ferencz, Miske László.

Udvarhelymegyei tagozat:

Örökös diszelnök: Páll István. *Elnök:* Dr. Jodál Gábor. *Ügyvezető alelnök:* Dr. Hinléder Fels Ákos. *Alelnökök:* Dr. Mezey Ödön, Vajda Ferencz. *Titkárok:* Haáz F. Rezső, Varró Elek. *Pénztáros:* Szabady Tivadar. *Ellenőrök:* Fazekas Gáspár, Kovács Lázár.

Brassó városi tagozat:

Elnök: Dr. Szele Béla. *Alelnökök:* Dr. Péter Antal, Király Lajos, Sárossy Lajos, Szabó Béni. *Főtitkár:* Dr. Debreczy Béla. *Titkár:* Puskás Gerő. *Jegyzők:* Vogel Frigyes, Dr. Feyer Emanuel. *Pénztáros:* Joó Győző. *Ellenőrök:* Kocsis Béla, Hetmann Antal.

Kolozsvár városi tagozat:

Tiszteletbeli elnök: Reményik Károly. *Elnök:* Dr. Paál Árpád. *Alelnökök:* Andrásovszky Dániel, Hexner Béla, Rácz Mihály, Szabó József, Török Bálint, Dr. Zágoni István. *Titkárok:* Hantos Gyula, Dr. Ehrlich István, Dr. Veress Endre. *Ügyészek:* Dr. Bartha Ignác, Dr. János Gáspár. *Ellenőrök:* Bagaméry Zsombor, Cseh József, György Dénes, Simon Jenő, Tóth József. *Jegyzők:* Dr. Erszényes Samu, Győri István, Dr. Szász Ferenc, Tamási Áron.

Marosvásárhely városi tagozat:

Elnök: Jaross Béla. *Társelnökök:* Dr. Péterffy István, Dr. Sebestyén Miklós. *Alelnökök:* Benkő László, Biró András, Bustya Lajos, Szigyártó Gábor. *Főtitkárok:* Dr. Fekete Andor, Dr. Ferenczy Zsigmond. *Főjegyzők:* Loóky Jenő, Varga Géza. *Pénztárnok:* Varga Ferencz. *Számvizsgálók:* Dr. Balázs Béla, Kátay Károly, Zakó Kálmán. *Ügyészek:* Dr. Telegdy István, Dr. Fekete Gyula.

Nagyvárad városi tagozat:

Elnök: Dr. Kotzó Jenő. *Alelnökök:* Halász Gyula, Hegedüs Nándor, Perédy György, Dr. Soós István. *Főtitkár:* Dr. Kovács Árpád. *Jegyzők:* Dr. Thury Károly, Dr. Borbély Lajos. *Pénztárnok:* Udvarhelyi Béla. *Ellenőr:* Tátray Sándor.

Szatmár városi tagozat:

Elnök: Sárközy Lajos. *Alelnökök:* Mertz József, Dr. Schlagger Nándor, Szücs Kálmán, Dr. Weiss Sándor. *Főtitkár:* Tankóczy Gyula. *Titkár:* Dr. Láng Ferencz. *Jegyzők:* Dr. Mák István, Dr. Mártha József. *Ügyész:* Dr. Südy Tibor. *Pénztáros:* Dr. Tóth János. *Ellenőr:* Thurner Albert. *Irodavezető:* Deák Kálmán.